

Un espia a Tamariu

Acabada la Segona Guerra Mundial, una parella de forasters es va establir a Tamariu. Ell, Paul Fidrmuc, era austríac (Jägerndorf, 1898 - Barcelona, 1958), i Rigmor, la seva dona, era danesa. Al poble, però, se'ls va anomenar *els Alemans*.

Text > JORDI ARBONÈS (NIF), escriptor

Era l'any 1945 i a la costa hi corrien pocs estrangers. Això va comportar que els pescadors que anaven a tavernes com Casa Frigola, *Can Nissu*, especulessin sobre els nouvinguts. Se sobreentenia que si algú es quedava a viure en un racó tan perdut com Tamariu era per alguna raó inconfessable. La imaginació de la gent no va encertar la realitat, que superava qualsevol rumor. Paul Fidrmuc, el turista ben plantat i gran esportista, havia estat un dels espies més importants dels nazis a Lisboa.

Li agradava fer travessies amb una piragua per tota la costa, i l'any 1948 va publicar el llibre *Una piragua en la Costa Brava*, que va tenir molt d'èxit. El va editar Iberia de Barcelona, i després l'editor de Cosmos, Antonio Aparicio, que passava temporades a Tamariu, en va fer una edició facsímil.

Poc després d'haver arribat a Tamariu, a Fidrmuc el van deportar a Alemanya i el van dur a un camp de concentració, on el van interrogar durant uns mesos. L'estat feixista espanyol rebutjava entregar oficials nazis i

col·laboradors del règim que s'havien refugiat a Catalunya. Tot i això, procurava estar de bones amb qui havia guanyat la guerra. Convenia blanquejar el feixisme europeu que l'havia ajudat a guanyar la Guerra Civil.

Renéixer

A Fidrmuc se'l qualificava d'espia brillant, i els aliats sospitaven que tenia milions a Suïssa —no es va demostrar. L'estada a Alemanya va ser curta, i els americans, encara que Fidrmuc fos reclamat per Txecoslovàquia, el van alli-

>> La platja de Tamariu als anys quaranta. (Foto: ARXIU CARLES ROTLLAN, MACARINO)

>> La casa de Paul Fidrmuc i la seva dona, Rigmor (la primera de l'esquerra).
(Foto: ARXIU CARLES ROTLLAN, MACARINO)

>> Paul Fidrmuc va recórrer la Costa Brava amb piragua. (Foto: ARXIU JORDI ARBONÈS)

berar, o bé algú el va ajudar a escapar. Un enigma que engrandeix el misteri. Era un home de sort que sabia jugar bé les seves cartes. Explicava que havia arribat a peu a la frontera de França i que, un cop allà i després de contactar amb la seva dona, havia agafat el tren fins a Flaçà, on s'havia trobat en Samuel, un taxista que el duia sovint a Barcelona, i de seguida va tornar a Tamariu.

Pocs dies després, els franquistes li van fer un dinar d'homenatge a l'ho-

tel Ritz. Llavors va col·laborar amb els serveis secrets espanyols. Havia aconseguit allò que semblava impossible: que cap jutjat no l'incriminés. S'havia salvat de donar comptes de la seva pertinença al partit nazi i de la feina fosca que havia dut a terme a Lisboa amb l'Abwehr.

L'Abwehr

El nom vol dir 'contraespionatge'. Era l'agència d'intel·ligència nazi que rebia informes dels agents escampats per

tot Europa. Informes que servien per fer atemptats, suborns i sabotatges. El cap de Fidrmuc era l'almirall Wilhelm Canaris. Lisboa era un niu d'espies i personatges que negociaven en el wolfram, necessari per al blindatge dels carros de combat alemanys. Havia esdevingut una ciutat franca, un mercat de visats, papers falsificats i salconduits, i on els agents nord-americans s'estaven a l'Hotel Aviz. Altres hotels eren plens d'anglesos, alemanys i japonesos, que intercanviaven rumors que moltes vegades eren falsos. També era un port de fugida de refugiats i de jueus que havien travessat la frontera al Pirineu, a Portbou o a la Jonquera i que, un cop a Lisboa, es venien les joies per embarcar-se gairebé clandestinament cap a Anglaterra o Amèrica del Sud. Al president de Portugal, el dictador Oliveira Salazar, no li interessava acumular jueus al seu país.

En països «neutrals» com Portugal o Espanya es lliurava una lluita soterrada repleta d'especuladors i estraperlistes, el mercat negre de la penicil·lina i la teranyina que teixien els espies.

A Lisboa els anglesos van intentar reclutar Fidrmuc, conegut com a *Ortro* (nom que remetia a la mitologia grega i a un gos amb dos caps). No ho va acceptar. El consideraven com «un cavall imprevisible» (*the lost horse in the race*), i van estar a punt de segrestar-lo i matar-lo. De nou va fer sort i els anglesos no el van aconseguir. Fidrmuc era un *bon vivant* a qui li agradava el casino i la festa; sovint enviava informes poc elaborats o falsos i feia creure als caps de Berlín que tenia un grup de gent al seu servei. Era mentida; estava sol i es quedava els calés. Els seus caps, sobretot Canaris (el seu valedor), havien descobert que tenia la màniga ampla. La Gestapo l'havia detingut temps enrere a Alemanya, acusant-lo de traïdor, i l'havien deixat anar. Tot i això, havia esdevingut un personatge indispensable: l'home que sabia massa. El temps jugava a favor seu, perquè el consideraven una baula imprescindible a l'hora de rebre i transmetre informacions.

Lisboa

Els espies anglesos vivien al luxós Hotel Palacio, conegut com *l'hotel dels murmuris*, un lloc que més endavant seria freqüentat per monarques i aristòcrates exiliats, i els alemanys s'estaven al

>> Una de les edicions del llibre de Fidrmuc *Una piragua en la Costa Brava*.
(Foto: ARXIU JORDI ARBONÈS)

discret Atlàntico. Es deia que al casino d'Estoril els agents subornaven els crupiers perquè deixessin guanyar els enemics, per tenir-los distrets i així tenir temps per escorcollar les seves habitacions. Al Palácio s'hi hostatjava l'escriptor anglès Ian Fleming, que tenia, a l'habitació del costat, Dusan Popov, un serbi que treballava per al servei d'intel·ligència britànic i que era conegut com *El Tricycle* perquè acostumava a enllitar-se amb dues dones alhora. Fleming es va inspirar en Popov per crear el personatge de James Bond, i li va posar *007*, que era el codi secret del serbi. La novel·la *Casino Royale* (1953), la primera sobre Bond, està inspirada en el casino d'Estoril i en l'època que Fleming va treballar a Lisboa d'assessor per als serveis secrets britànics. A Estoril també hi corria Juan de Borbón, un rei destronat i que mendicava diners al poderós banc de l'Espíritu Santo, la directiva del qual advocava a favor dels nazis.

6 de juny de 1944

S'explica, i Fidrmuc ho explicava, que quan ell va enviar un informe

>> Una de les poques fotos que hi ha de l'espia nazi. (Foto: ARXIU JORDI ARBONÈS)

a Berlín en què deia amb exactitud que el desembarcament dels aliats a França seria a Normandia, el dia D, no se'l van creure. Fidrmuc va estar a punt de canviar la història del món. L'estat major alemany, però, va fer més cas a un espia català, Joan Pujol, que també corria per Lisboa i que llavors havien traslladat a Anglaterra. Abans del desembarcament a Normandia, Pujol, *Garbo*, va enviar missatges amb lletra invisible per informar que la invasió seria al nord i al Nord-Pas de Calais. Pujol actuava com Fidrmuc i feia creure als caps de Berlín que rere seu hi havia moltes persones a qui s'havia de pagar (vint subagents). Tot era mentida. Els nazis, que pagaven amb generositat, van menystenir l'informe de Fidrmuc. Van preferir creure un personatge que ni era nacionalsocialista ni pertanyia a l'Abwehr: l'agent doble Joan Pujol. Es va fer palès que l'Abwehr, tot i que era una organització potent i gairebé impenetrable, estava mediatitzada pel factor humà.

Misteri aclarit

L'apotecari i antic alcalde de Palafrugell, Frederic Suñer (1932-2020), va parlar sobre el misteriós Paul Fidrmuc. Suñer era jove quan la parella d'«alemans» va llogar la casa del seu sogre al passeig del Mar de Tamariu. L'estada no va ser temporal, sinó de llarga durada: hi van estar uns quinze anys. Suñer explica com, gràcies a un article de *Der Spiegel*, el 2014 es va assabentar de qui era en realitat aquell personatge que

feia anys que havia conegut, perquè la revista en la qual Fidrmuc havia col·laborat (era periodista) explicava la seva trajectòria en un article titulat «Unser Mann in Barcelona» ('el nostre home a Barcelona'). Suñer recorda: «L'almirall Canaris, cap dels serveis d'intel·ligència alemanys, havia obsequiat Fidrmuc amb una tabaquera amb perles que havia sigut de Napoleó. Nosaltres la vam veure a Barcelona, en el pis de la dona de Canaris». Suñer va descobrir com Fidrmuc havia estat al cim del món. Wilhelm Canaris, el cap de l'Abwehr i de Fidrmuc, va ser acusat de traïdor i executat (penjat) el 1944 pels nazis. Havia conspirat contra Hitler.

Fidrmuc no es va esverar quan va veure caure el Tercer Reich. Va mantenir el cap fred i va entrar a Espanya. Tot i que Hitler era mort, va insistir a reclamar el pagament dels darrers mesos de la feina feta a Lisboa, ja que havia complert la missió que li havien encomanat.

Contactes

Fidrmuc tenia relació amb la colònia alemanya de Barcelona. Es diu que als estius anava a Sant Gervasi i que es relacionava amb el convent de monges alemanyes, que, durant la guerra, espiaven les anades i vingudes dels vaixells al port. Dels dies a Barcelona, no se'n sap res que es pugui documentar. Després de la guerra, els nazis es trobaven a Barcelona, al restaurant El Caballito Blanco. Els nazis que havien desfilat uniformats per la ciutat com si fos seva havien desaparegut.

Enllaços

Els alemanys havien creat Sofindus, un conglomerat d'empreses de l'Alemanya nazi que va funcionar a Espanya durant la Segona Guerra Mundial i que movia molts diners. Establerta el 1938, va concentrar moltes filials. A través de Sofindus els nazis van obtenir una important influència econòmica a l'Espanya franquista. Va desaparèixer el 1945. Un enigma. És un misteri que se'n va fer, dels diners. Els nazis s'havien instal·lat en molts llocs de la geografia espanyola i catalana durant la guerra. Tenien factories a Tarragona i feien campaments de les Joventuts Hitlerianes a Sant Feliu de Guíxols.

La pau

Fidrmuc va fer sort en descobrir un racó on viure sense fer-se notar: Tama-

riu. Un lloc bell on passar desaparebut. Al poble també hi va estar Dionisio Ridruejo, un poeta falangista que va viure en una finca a la Perica, prop de la Musclera, desterrat i rebutjat pels franquistes.

Fidrmuc defineix Tamariu: «Me recuerda el escenario de una ópera. [...] Cuando por la noche contemplo la playa enclavada profundamente en el verde valle, entre muros de rocas, y veo los pescadores encender sus lámparas de carburo para salir a la pesca, las siluetas fantasmagóricamente iluminadas por la luz cegadora y cruda que arroja monstruosas sombras sobre la arena de la playa, las casas distribuidas en la orilla de la bahía imitando el decorado de la escena, sólo falta que el director de orquesta levante la batuta para dar entrada a la obertura».

Segons explica el pintor Josep Martinell de Palafrugell, en aquella època la taverna de Can Patxei era un lloc de molta vida. S'hi feien tertúlies i tothom hi era ben rebut: «Els dissabtes a la nit i fins a la punta d'alba, s'organitzaven uns cants impressionants dins un ambient pintoresc i pujat de to». Un temps de vida senzilla i rústica.

Sobre Tamariu, Fidrmuc escriu: «Al regresar de cualquier excursión y ver alzarse ante mí las primeras peñas de la ensenada, siempre me sorprende de nuevo la perfecta armonía de las proporciones de este paisaje. Las casas no destruyen el efecto de la Naturaleza, como en tantos otros lugares en que el hombre construye sus habitaciones dejándose llevar por su capricho».

Rebobinem

A Tamariu hi feien estada personalitats diverses. A la Musclera, que era anomenada, junt amb la Perica, «els xalets dels anglesos», hi trobem Lady Clementine Hozier, esposa de Winston Churchill; Miss Cotton, dama d'honor de la reina d'Anglaterra; l'escriptora i filòsofa Iris Murdoch, i l'historiador Hugh Thomas.

La casa de Fidrmuc és dels anys vint. No és gaire lluny de Tamariu. La va fer construir Lord Islington, primer baró Islington, un polític britànic que havia estat governador a Nova Zelanda. L'arquitecte va ser Nicolai Woevodsky, de Sant Petersburg, militar del tsar Nico-

lau II. Tot i que el Rus de Cap Roig de Calella es feia anomenar coronel, no en tenia el grau; l'hauria hagut si la revolució russa no li hagués estroncat la carrera militar.

A la casa residencial, una barreja d'arquitectura del país i d'aire colonial, hi va arribar l'electricitat molt abans que a Tamariu. Els locals de Tamariu on no hi havia electricitat s'il·luminaven amb Petromax. Era temps de colles, arrossades i barraques.

D'altra banda, a la Musclera i a l'Hotel Tamariu, s'hi va filmar la pel·lícula *Sombras acusadoras* (1958), de Michael Anderson. Una pel·lícula mediocre, però el fet d'haver-hi portat figures com l'actriu Anne Baxter representava que Tamariu entrava en la modernitat. Són exemples que expliquen l'època en què la Costa Brava i Tamariu van ser refugi de personatges molt diferents. Es diu que un cop acabada la Guerra

Civil, l'almirall Luis Carrero Blanco, mà dreta del general Franco, es va empadronar a la Musclera i va intentar apoderar-se'n. No se'n va sortir.

De Fidrmuc amb prou feines hi ha fotos. A diferència d'altres espies, ell sempre va cuidar l'anonimat.

Tamariu era un lloc sense cap arquitectura emblemàtica, un territori de fora del món. L'única presència oficial havia estat la del carter, que es deia Peret, i la seva gorra era l'únic «element de poder» que remetia al que ara anomenem *sistema*. També hi havia la figura de l'anomenat *alcalde de mar*. Josep Pla va explicar: «A Tamariu no hi havia cap signe positiu de civilització, ni església ni rellotge públic, ni comunicacions regulars, ni qualsevol oficina d'autoritat». Uns redactors de *Der Spiegel*, la revista que havia contractat més d'un ex-SS, van visitar Fidrmuc a Tamariu. Volien conèixer «l'heroi» que

>> La casa de Tamariu on s'estava Fidrmuc, en l'actualitat. (Foto: CLAUDI VALENTÍ)

>> En Gotas era un pescador que es reia del piragüista nazi. (Foto: CLAUDI VALENTÍ)

els enviava articles que publicaven amb un pseudònim.

Tamariu

Quan érem petits, a l'Empordà hi vivien pocs forasters i sentíem a dir «coses» estranyes, d'ells. Sobre Rodolf Candelària, pintor texà establert a Calella, es deia que treballava per a la CIA. Del Rus de Cap Roig es rumorejava que treballava per a algun servei secret. Rumors i frases embastades.

Dels alemanys de Tamariu s'explicava que estaven apamant i enregistrant el territori (la costa i les coves) amb intencions poc clares, i a partir d'un cert moment també va córrer la brama que seguien ordres de la CIA.

Als pescadors de Tamariu, Fidrmuc no els acabava de fer el pes —era sec, esquerp i poc comunicatiu—, perquè sabia nedar —la majoria de pescadors no en sabia— i perquè sortia a l'hivern i a mar obert amb la piragua només per

conèixer la costa. Al llibre *Una piragua en la Costa Brava*, Fidrmuc hi explica: «Es maravilloso navegar en invierno deslizándose por las aguas tranquilas, pero en modo alguno debemos desdeñar la belleza salvaje e inquieta del mar en la tormenta». A en Gotas, un pescador solitari que vivia a Aigua Xelida, li agradava prendre-li el pèl i sovint li preguntava si s'havia afogat, i l'altre li contestava que encara no. Fidrmuc anomenava en Gotas *el Ojo de Dios*. Una mirada irònica que planava damunt seu. Navegar amb la piragua a l'hivern gairebé contravenia les lleis del mar. En la postguerra, la societat encapsulada no es plantejava el mar com un lloc d'esbarjo. Un món ferreny. I l'estranger que feia coses inhabituals era admirat i alhora ridiculitzat. La dona de Fidrmuc, Rigmor, duia pantalons, i això era vist amb recel.

Quan la gent de Tamariu va descobrir que l'Aleman parlava d'ells en un llibre, es van sorprendre. Tothom el volia tenir. Ningú no havia tingut en compte que la platja de Tamariu es coneixia com *la platja dels pobres*. La gent benestant anava a Calella o a Llafranc.

>> El passeig del Mar de Tamariu. (Foto: CLAUDI VALENTÍ)

La terra

A les tavernes de Tamariu, de mica en mica, es van començar a llogar habitacions. L'electricitat havia trigat a arribar-hi. Els homes pescaven i les

dones cuinaven per als caçadors i els aficionats a la pesca que baixaven de Palafrugell i, sobretot, per a la gent relacionada amb el món del suro i la seva elaboració (els tapers). Als anys trenta, les noves construccions del tipus de la Musclera i la Perica apuntaven cap a un turisme d'elit. Durant els anys de la postguerra, la vida va ser miserable, i això volia dir passar gana i guanyar-se els forasters amb un suquet desmaiat o amb peix a la brasa.

Josep Pla diu a *El meu país* (1958): «A sota del prodigiós paisatge físic a Tamariu hi ha un esperit del lloc —el *genius loci*— indefinible, secret, misteriós, que sembla estar lligat amb la quinta essència de la llibertat. És l'esperit emmarcat per una geografia prodigiosa el que deu haver mantingut en el nostre esperit més arcaic el somni de Tamariu com a modest paradís recuperable. Que aquest esperit es manté encara, ho demostra el fet que els estiujants de Tamariu, quan se'ls fica el gra de sorra al cap, entren en estats de llibertat que ni ells mateixos no saben el que els passa».

La vida oculta

Tot remet a un nazi i a fer surar una realitat estranya, embardissada i, alhora, confortable i plena de forats negres —recorda la pel·lícula *La capsa de música* (1989), de Costa-Gavras. Un avi amable i bona persona que arrossega un passat esgarriós. Són fets d'una altra època, de quan els senyors de Barcelona eren pocs i els estrangers com Fidrmuc es mostraven com a personatges sense història. El «modest paradís» ho eixugava tot.

Norman Sherry, el bibliògraf de Graham Greene, diu que l'escriptor anglès es va inspirar en la trajectòria de Fidrmuc per escriure una de les seves novel·les més famoses: *El nostre home a l'Havana* (1958). El protagonista, Jim Wormald, està basat en Fidrmuc. Un comerciant anglès que ven aspiradores a l'Havana és captat, per casualitat i a desgrat, per fer d'espia a la Cuba del dictador Fulgencio Batista i a les ordres del servei secret britànic. L'home accepta el treball pels diners, però la seva manca d'empenya el porta a inventar-se els informes que envia, els quals, tot i ser falsos, són presos seriosament pels anglesos. D'alguna manera, Fleming i Greene van assentar les bases de les novel·les

d'intriga i d'espionatge que durant dècades van definir la Guerra Freda —contra— i recontraespionatge.

En els seus escrits, Suñer defineix Fidrmuc: «A Paul el recordo vagament, era un home alt, musculós, amb tipus d'esportista i forçut. Senyorívol. Parlava cinc o sis idiomes. Era una persona formada i culta. Educad, i en les darreres èpoques, postrat al sofà llit per la malaltia —càncer d'ossos—, quan rebia visites, sempre s'aixecava». A Alemanya i Àustria havia estat campió de natació. Sembla que va descobrir Tamariu per casualitat, quan feia un recorregut per la costa.

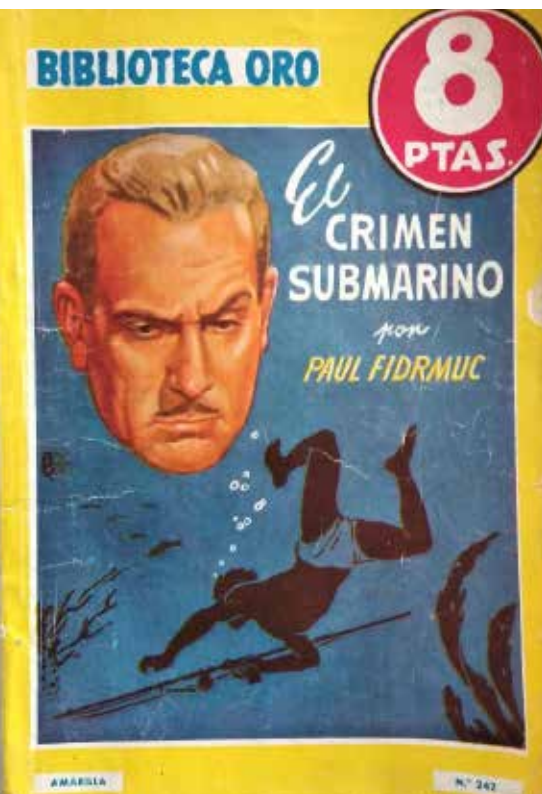
La retrobada llibertat del nazi consistia a dur una vida senzilla i metòdica: llevar-se aviat, esmorzar, fer un breu passeig i, sobretot, aparellar i reparar la piragua a la platja. Li deia *Don Tonto*. I, obsessivament, es feia a la mar. Recorria tota la costa. Explorava les cales i en feia sondejos. Al llibre *Una piragua en la Costa Brava* hi ha gràfics i fotos que expliquen l'abast de la seva dèria. És una guia dels llocs on va estar, una novetat a l'època, ja que la pretesa fragilitat de l'embarcació li va permetre conèixer racons fins llavors poc explorats. Hi explica com s'ha de navegar i manejar una piragua amb una forta tramuntana.

Va ser corresponsal a Barcelona de *Der Spiegel* i va col·laborar amb diferents revistes. A banda del llibre de la Costa Brava, va publicar *No siempre corre el rublo* (1950) amb l'editor Lluís de Caralt i novel·les de quiosc, a la «Biblioteca Oro», de l'editorial Molino, com *El crimen submarino* o *Asesinato en la montaña*.

Fidrmuc escriu: «La Costa Brava es una costa pausada, y permítaseme la expresión, una costa a la que sólo acaba uno de encontrarle gusto cuando la mide, no por millas, sino metro a metro».

L'apotecari Frederic Suñer explica que, un cop mort Paul Fidrmuc, el 1958, uns suposats cineastes van demanar a Rigmor, la seva dona, tots els documents i papers que l'espia havia guardat durant la seva vida, amb l'excusa de fer el guió d'una pel·lícula. «Ella, de bona fe i sense consultar-ho a ningú, els va donar tot el que tenia a la casa». No els va veure mai més. Suñer apunta que probablement pertanyien a algun servei d'intel·ligència.

Així, el misteri va continuar.

>> Portades de dues novel·les de Fidrmuc.
(Foto: ARXIU JORDI ARBONÈS)

